

ПАТРИМОНИУМ.МК PATRIMONIUM.MK
Списание за културното наследство PERIODICAL FOR CULTURAL HERITAGE
- споменици, реставрација, музеи - - MONUMENTS, RESTORATION, MUSEUMS -
Година 14, број 19 / 2021 Year 14, N° 19 / 2021

Уредник *Editor*
Дарко Николовски Darko Nikolovski

Редакциски одбор: *Editorial board:*
Иван К. Заров Ivan K. Zarov
Марула Николовска Marula Nikolovska
Мирјана М. Машниќ Mirjana M. Mašnić
Роберт Петковски Robert Petkovski
Елизабета Касапова Elizabeta Kasapova

International Editorial board:
Smiljka Gabelić (Belgrade)
Ioannis Sisiou (Kastoria)
Ivanka Gergova (Sofia)
Marina-Ileana Sabados (Bucharest)
Mihail Butirski (Moscow)
Jancarkova Julie (Prague)

Издавањето на ова списание го помогна The publishing was supported by

ПАТРИМОНИУМ.МК PATRIMONIUM.MK

Списание за културното наследство
- споменици, реставрација, музеи -
Година 14, број 19 / 2021

PERIODICAL FOR CULTURAL HERITAGE
- MONUMENTS, RESTORATION, MUSEUMS -
Year 14, № 19 / 2021

КАЛАМУС CALAMUS

Скопје 2021 Skopje 2021

СОДРЖИНА CONTENTS

<i>Гоце НАУМОВ, Јасмина ГУЛЕВСКА, Феран АНТОЛИН, Амалиа САБАНОВ, РАУЉ СОТЕРАС и Анета ФИДАНОСКА</i> МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ИСТРАЖУВАЊА НА НЕОЛИТСКАТА НАСЕЛБА ВЛАХО КАЈ ЖИВОЈНО ВО ПЕЛАГОНИЈА [25]	<i>Goce NAUMOV, Jasmina GULEVSKA, Ferran ANTOLIN, Amalia SABANOV, Raul SOTERAS and Aneta FIDANOSKA</i> MULTIDISCIPLINARY RESEARCH OF THE NEOLITHIC SETTLEMENT VLAHO AT ŽIVOJNO IN PELAGONIA [28]
<i>Перо СИНАДИНОВСКИ, Вера АТАНАСОВСКА, Никола ЃУРОВСКИ, Ненад ПИВКО, Ѓорѓи БУКЉЕВСКИ</i> ЗАШТИТНИ АРХЕОЛОШКИ ИСКОПУВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТОТ ОГРАЃЕ КАЈ С. ОРМАН [29]	<i>Pero SINADINOVSKI, Vera ATANASOVSKA, Nikola GJUROVSKI, Nenad PIVKO, Gjorgji BUKЉEVSKI</i> THE PROTECTION ARCHEOLOGIC EXCAVATION ON THE SITE OGRAGJE NEAR THE VILLAGE ORMAN [42]
<i>Damjan DONEV</i> “VIDIN GRAD”, STRATIGRAPHIC EXCAVATIONS 19/20: ANOTHER CONTRIBUTION TO THE SETTLEMENT TOPOGRAPHY [43]	<i>Дамјан ДОНЕВ</i> “ВИДИН ГРАД“, КОНТРОЛНИ СОНДИРАЊА, 2019/2020: НОВ ДОПРИНОС КОН ТОПОГРАФИЈАТА НА НАСЕЛБАТА“ [102]
<i>Душко ТЕМЕЛКОСКИ Александар МИТКОСКИ</i> РАНАТА АНТИКА ВО ПРИЛЕПСКИОТ РЕГИОН [103]	<i>Duško TEMELKOVSKI Aleksandar MITKOVSKI</i> EARLY ANTIQUITY IN THE PRILEP REGION [132]
<i>Роберт ПЕТКОВСКИ</i> СТАПОТ КАКО МОТИВ НА РАНОАНТИЧКИТЕ НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ НА БАЛКАНОТ [133]	<i>Robert PETKOVSKI</i> STICK AS A MOTIVE IN EARLY ANTIQUE FUNERAL MONUMENTS ON THE BALKANS [152]
<i>Викторија СОКОЛОВСКА</i> ЕДЕН ПОГЛЕД ВРЗ ИСТОРИСКОТО МИНАТО ПО ТЕЧЕНИЕТО НА РЕКАТА БРЕГАЛНИЦА [153]	<i>Viktorija SOKOLOVSKA</i> SURVEY OF HISTORIC EVENTS ALONG BREGALNICA RIVER [166]
<i>Ljubinka DŽIDROVA</i> POST-PROCESUAL NOTES ON EARLY ARCHAEOLOGICAL DATA FROM HERACLEA LYNCESTIS [167]	<i>Љубинка ДИДРОВА</i> ПОСТ-ПРОЦЕСУАЛНИ БЕЛЕШКИ ЗА РАНИТЕ АРХЕОЛОШКИ ПОДАТОЦИ ЗА Heraclea Lyncestis [182]
<i>Стевче ТОДОРОВСКИ</i> СРЕДНОВЕКОВНАТА ЦРКВА ВО АНТИЧКИОТ ГРАД HERACLEA LYNCESTIS – БИТОЛА [183]	<i>Stevče TODOROVSKI</i> THE MEDIEVAL CHURCH IN THE ANTIQUE TOWN HERACLEA LYNCESTIS-BITOLA [194]
<i>Владимир МИЛАНОВСКИ</i> АРИ И АРХИТЕКТОНСКИ ЕЛЕМЕНТИ ОД АНТИЧКОТО СВЕТИЛИШТЕ ВО КОЛОБАИСА [195]	<i>Vladimir MILANOVSKI</i> ARCHITECTURAL ELEMENTS OF THE ANCIENT SANCTUARY KOLOBAISA [206]
<i>Љидија КОВАЧЕВА, Радмила ТРАЈКОВА</i> СИФИЛИС ОД „ТАИНСТВЕНА БОЛЕСТ“ И „БОЖЈА КАЗНА“ ДО ПАНДЕМИЈА НА ГЛОБАЛНО НИВО [207]	<i>Lidija KOVACHEVA, Radmila TRAJKOVA</i> SYPHILIS FROM A „MYSTERIOUS DECEASE“ AND „GOD’S PUNISHMENT“ TO A GLOBAL LEVEL PANDEMIC [218]

- Elizabeta DIMITROVA*
 “RHYTHM AND GROOVE”
 THE DYNAMICS OF LINE AND ITS
 IDEO-SYNCHRONICITY IN ART AND
 ARCHAEOLOGY
[219]
- Елизабета ДИМИТРОВА*
 “РИТАМ И ТЕМПО”
 ДИНАМИЗМОТ НА ЛИНИЈАТА И НЕЈЗИНИОТ
 ИДЕО-СИНХРОНИЦИТЕТ ВО УМЕТНОСТА И
 АРХЕОЛОГИЈАТА
[234]
- Mirjana M. MAŠNIĆ*
 ВО МАНАСТИРОТ ВЕЉУСА Е ОТКРИЕНА ФРЕСКА НА
 ДВАЈЦА АПОСТОЛИ ВО СИМБОЛИЧНА ПРЕТСТАВА
 НА „ПРЕГРАТКА“ ИЛИ „БАКНЕЖ НА МИРОТ“
[235]
- Mirjana M. MAŠNIĆ*
 THE DISCOVERED FRESCO IN VELJUSA WITH THE
 TWO APOSTOLES IN THE SYMBOLIC DEPICTION OF
 “EMBRACING” OR THE “KISS OF PEACE”
[242]
- Tatjana VULETA*
 ИЗВАН ВАШАРА ТАШТИНЕ:
 ВИЗАНТИЈСКИ ДВОРСКИ ЛАПАЦАС И ЊЕГОВА
 УПОТРЕБА НА ДВОРУ СРПСКОГ КРАЉА СТЕФАНА
 ДЕЧАНСКОГ
[243]
- Tatjana VULETA*
 BEYOND THE VANITY FAIR:
 BYZANTINE COURT LAPATZAS AND ITS USE
 AT THE COURT OF THE SERBIAN KING STEFAN
 DEČANSKI
[262]
- Smiljka GABELIĆ*
 CRKVA NA GREBENU U BLIZINI
 LESNOVA
[263]
- Смиљка ГАБЕЛИЌ*
 ЦРКВА НА ГРЕБЕНОТ ВО БЛИЗИНАТА НА
 ЛЕСНОВО
[274]
- Anđela GAVRILOVIĆ*
 О БОГОСЛОВСКИМ ИДЕЈНИМ ОСНОВАМА
 ИКОНОГРАФСКО-ПРОГРАМСКОГ РЕШЕЊА СЦЕНЕ
 ПРЕОБРАЖЕЊА ХРИСТОВОГ НАД УЛАЗОМ У
 ЦРКВУ ПРЕОБРАЖЕЊА У МАНАСТИРУ ЗРЗЕ
[275]
- Anđela GAVRILOVIĆ*
 ON THE IDEOLOGICAL ROOTS OF THE SPECIFIC
 PROGRAMATIC SOLUTION OF THE SCENE OF
 TRANSFIGURATION OF CHRIST IN THE CHURCH OF
 THE TRANSFIGURATION IN THE MONASTERY OF ZRZE
[286]
- Jehona SPAHIU JANCHEVSKA*
 ЦИКЛУСОТ НА ПАТРОНОТ ОД ЦРКВАТА
 СВ. ЃОРЃИ ПОБЕДНОСЕЦ ВО
 МЛАДО НАГОРИЧАНЕ
[287]
- Jehona SPAHIU JANCHEVSKA*
 THE CYCLE OF THE PATRON FROM THE CHURCH
 OF ST. GEORGE THE VICTORIOUS IN MLADO
 NAGORICHANE
[302]
- Darko NIKOLOVSKI*
 ТВОРЕШТВОТО НА ЗОГРАФОТ ХАЏИ АНАГНОСТ ОД
 ПРВАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК ВО РЕГИОНОТ НА
 ГОРНА РЕКА, МАВРОВО
[303]
- Darko NIKOLOVSKI*
 THE CREATION OF THE PAINTER НАЃИ АНАГНОСТИ
 FROM THE FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY AT
 GORNA REKA, MAVROVO
[318]
- Sneška LAKALISKA*
 АЦИСКИ ИКОНИ -
 ЕРУСАЛИМСКИ СТИЛ ВО Р.С. МАКЕДОНИЈА
 - ВТОРА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК
[319]
- Sneška LAKALISKA*
 PILGRIMAGE ICONS IN THE JERUSALEM STYLE
 FOUND IN R.N. MACEDONIA FROM THE SECOND
 HALF OF THE 19TH CENTURY
[332]
- Angelina POPOVSKA*
 INDOOR AND OUTDOOR MEASUREMENT OF THE “T”
 AND “RH” AND CLIMATE IMPACT ON
 THE CULTURALHERITAGE IN THE
 CHURCH OF ST. SPAS IN SKOPJE
[333]
- Ангелина ПОПОВСКА*
 ВНАТРЕШНО И НАДВОРЕШНО МЕРЕЊЕ НА
 ТЕМПЕРАТУРА (Т) И РЕЛАТИВНА ВЛАЖНОСТ (RH)
 И КЛИМАТСКОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ КУЛТУРНОТО
 НАСЛЕДСТВО ВО ЦРКВАТА СВ. СПАС ВО СКОПЈЕ
[344]

Екатерина НАМИЧЕВА, Петар НАМИЧЕВ
ТРАДИЦИОНАЛНАТА АРХИТЕКТУРА ВО
ГЕВГЕЛИСКО ОД 19 ВЕК
[345]

Ekaterina NAMIČEVA, Petar NAMIČEV
THE TRADITIONAL ARCHITECTURE IN
THE REGION OF GEVGELIJA IN THE 19TH ENTURY
[360]

Небојша ГАЏИЋ, Љиљана ГАЏИЋ
НОВИ ПОДАЦИ О АРХИТЕКТУРИ ЦРКВЕНОГ
ГРАДИТЕЉСТВА ГРАДА ПРИЗРЕНА
[361]

Nebojša GADŽIĆ, Ljiljana GADŽIĆ
NEW DATA ON THE ARCHITECTURE OF CHURCH
BUILDING IN THE CITY OF PRIZREN
[374]

Елизабета Димитрова

Отворање на изложбата

СВЕТИ МЕРКУРИЈ ВОИНОТ И НЕГОВИОТ ТРИУМФ НИЗ ВЕКОВИТЕ

од авторката *Јехона Спахиу Јанчевска*
(26 октомври 2021, НУ Музеј на Р. С. Македонија)

[375] [378]

Зборник на трудови од меѓународниот научен симпозиум
Манастирот Слепче и поствизантиската уметност на Балканот во XVI и XVII век,
Демир Хисар, 6-7 јули 2018, уредник Сашо Цветковски,
Издавач: Манастир „Свети Атанасиј Велики“ Журче, Демир Хисар 2021, 5-312 стр.

Витомир МИТЕВСКИ

МАНУ, Скопје

Промотивно излагање

(Промоција на Зборникот во Слепче, 17 јули 2021 г.)

[379] [382]

Зборник на трудови

Прва Малореканска летна школа

По џаџекиџе на Дичо Зограф, уредник Сашо Цветковски
Издавач Македонската академија на науките и уметностите, Скопје 2021, 3-199 стр.

[383] [384]

Овој број на списаниеџо
PATRIMONIUM. MK

Во чест на
НИКОЛА МИТРЕВСКИ
(1947 – 2021)

Биографски податоци

Д-р Никола Митревски е роден во 1947 година во с. Старавина, Битолско. Основно и гимназиско образование стекнал во Битола, а високото образование го продолжил на Филозофскиот факултет во Скопје – Институт за историја на уметноста и археологија, каде дипломирал во 1982 година. Неговата професионалната кариера и интересот за уметноста започнал во Центарот за современа уметност при Народниот музеј во Прилеп, каде бил ангажиран во периодот од 1975 година до 1980 година, а примарен предмет на професионален интерес му биле скулпторските дела во дрво. Професионалниот пат го продолжил во ЈНУ Институт за старословенска култура – Прилеп, каде бил вработен од 1980 година, сè до неговото пензионирање во 2012 година. Во Институтот тој ги извршувал функциите секретар за научна координација и секретар на Издавачкиот совет, а во периодот од 1984 до 1988 година бил секретар на Југословенскиот Национален комитет на Меѓународната унија за словенска археологија и технички секретар на Реалната енциклопедија на југоисточна Европа за Југославија.

Најзначајна етапа од научната наобразба на д-р Митревски е одбраната на неговиот магистерскиот труд *„Манастирот Свети Никола во с. Слечке кај Прилеп“*, кој го одбрал во април 1994 година на Филозофскиот факултет во Белград – група за историја на уметноста, со што го трасирал правецот на натамошниот научноистражувачки интерес. По неговиот избор во соработничко звање асистент – истражувач во Институтот за старословенска култура – Прилеп тој бил вклучен во реализацијата на научноистражувачките проекти *„Сакралните објекти во Македонија“* и *„Свети Ѓорѓи Полошки“*. Во месец јуни 2000 година на Филозофскиот факултет во Скопје ја одбрал докторската дисертација на тема: *„Фрескоживописот во Пелагонија од средината на XV до крајот*

XVII век“, стекнувајќи се со титулата доктор по историја на уметноста, а истата година бил избран во научно звање научен соработник. Напредувајќи во научноистражувачката кариера тој во 2003 година бил избран во звање виш научен соработник, а во 2006 година во највисокото научно звање – научен советник. Во 2001 година д-р Митревски бил именуван за главен истражувач на научноистражувачкиот проект *„Ликовната уметност на Пелагониската епархија од паѓањето под турска власт до Балканските војни“*, а во јануари 2004 година бил главен истражувач на научноистражувачкиот проект *„Споменици на ѕидното сликарство од времето на Преродбата на Пелагониската епархија“*.

Во примарен фокус на научниот интерес во текот на плодната кариера на д-р Митревски биле сликарските дела од поствизантиската уметност и од периодот на Преродбата, при тоа концентрирајќи се на фрескоживописот во црквите од територијата на Пелагонија, Демир Хисар, Преспа, Порече и Тиквешкијата. Покрај непроценливото богатство на теренски материјали собрани со истражувањата на овие области, кои преку неговите трудови станале достапни на научната јавност, тој особено внимание посветил и на иконографската анализа на фрескоансамблиите од спомениците кои биле предмет на негов научен интерес. Монографските студии и научните трудови на д-р Никола Митревски, претставуваат презентација на значаен сегмент од ликовниот материјал кој настанал во периодот од XV до XIX век во средишните области на Македонија. Преку нивната обработка направен е основниот предуслов за издвојување на овие територии како едни од најбогатите ризници на уметнички дела од времето на османлиското владеење, а со тоа д-р Митревски продонесол за отворањето на нови перспективи кои создаваат простор за нови истражувачки дејности на идните генерации.

БИБЛИОГРАФИЈА

Монографски трудови

1. *Манастирот Слепче кај Прилеп*, историја и живопис, Институт за старословенска култура – Прилеп и Матица македонска, Скопје - Прилеп 2001.

2. *Споменици на фрескоживописот од XVI до XVII век Демирхисарско*, Институт за старословенска култура – Прилеп и Матица македонска, Скопје – Прилеп 2003.

3. *Студии за живописот од западна Македонија XV-XVIII век*, Панили Скопје, Институт за старословенска култура – Прилеп, Скопје, 2009.

4. *Фрескоживописот во Пелагонија од средината на XV до XVII век*, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје, 2009.

Научни прилози

1. *Ликовни уметници прилепчани* (каталог), Прилеп - Валево, 1980.

2. *Скулптура у дрвету* (каталог), Београд 1981.

3. *Дваесет години на Интернационалната ликовна колонија во Прилеп* (каталог), Скопје 1982.

4. *Прилог за историјата на создавањето на збирката на икони при Народниот музеј Прилеп*, Зборник посветен на Бошко Бабиќ, Прилеп 1986, 25-26.

5. *Манастир Светог Николе у селу Слепча код Прилепа*, Свеске 21, Београд 1995.

6. *Фрескоживописот од XVII во црквата Света Богородица во село Костинци*, *Balkanoslavica* 13-15, Прилеп 1996, 93-100 (коавторство со Р. Топузова-Каревска).

7. *Црквата во Мрзен Ореовец – последен споменик од XVII*, *Balkanoslavica* 16-18 (во коавторство со Р. Топузова-Каревска).

8. *Акатистот на Пресвета Богородица во припратата на црквата „Свети Ѓорѓи“ во Полошкиот манастир*, Пелагонитиса 1, Битола 1996, 48-58.

9. *Претстави од детството и младоста на Богородица во фрескоживописот на припратата на Топличкиот манастир*, Пелагонитиса 2, Битола 1996, 69-74 (коавторство со Р. Топузова-Каревска).

10. *Црквата Свети Спас во Праведник*, *Balkanoslavica* 19-21, Прилеп 1997, 73-80 (коавторство со Р. Топузова-Каревска).

11. *Христоносецот од Палестина*, Македонски информативен гласник, год. II, јуни-септември, бр. 2-3, Струга 2000, 21-22.

12. *Свети Христофор како Христоносец во фрескоживописот на црквата Св. Никола во манастирот Слепче кај Прилеп*, Пелагонитиса 9-11, Битола 2000, 111-116.

13. *Црквата Света Богородица во село Мажуциште и нејзиното место во доцновизантиската уметност на Македонија*, *Balkanoslavica* 28-29, Прилеп, 2001, 131-161.

14. *Света Тројца во фрескоживописот на манастирот Трескавец од 1570 година*, Пелагонитиса 12, Битола 2001, 115-120.

15. *Култот кон Света Петка во Порече*, Меѓународен научен собир: „70 години од истражувањата на Јозеф Обремски во Македонија“, Прилеп 2002, 327 - 333 (коавторство со Р. Топузова - Каревска).

16. *За Свети Никола и циклусот во припратата на Топличкиот манастир*, *Balkanoslavica* 30-31, Прилеп 2002, 111-135.

17. *Икона со ликот и житието на Св. Ѓорѓи од Полошкиот манастир (1630)*, Пелагонитиса 12-15, Битола 2003, 156-164.

18. *Една ретка иконографска претстава на композицијата Литургиска служба на свети отци*, *Balkanoslavica* 32 - 33, Прилеп 2003, 135-150 (коавторство со А. Гулевски).

19. *Вход со Евангелие, Проскомидија, Голем вход, и Раздробление во иконографијата на претставата Литургиска служба на Светите Отци во црквата Св. Никола во с. Зрзе (Прилепско)*, Културно наследство, Скопје 2004, 153-161 (коавторство со А. Гулевски).

20. *Илустрација на Богородичниот акатист во манастирската црква Св. Никола во Слепче*, Културно наследство 30-31 / 2004-2005, Скопје 2006, 77-103.

21. *Циклус на Свети Никола во тремот пред во тремот пред црквата Св. Преображение во манастирот Зрзе*, Зборник средновековна уметност Музеј на Македонија 6, Скопје 2007, 175-185.

22. *Страшниот суд во спомениците од доцновизантискиот период во Прилепско*, Пелагонитиса, 16-20, Битола 2008, 33-43.

Биографските и библиографските единици ги припреми Александар Василевски